

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК ОБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИДАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ МВС УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання щодо особливостей структури педагогічної системи у міліцейському навчальному закладі. Автор доводить, що головна відмінність педагогічної системи такого типу полягає в тому, що активізація її мобільності з метою вдосконалення, модернізації навчально-виховного процесу, його інтенсифікації, корекції дидактичних завдань можлива і найбільш ефективна на рівні її внутрішньої системної організації.

Ключові слова: педагогічна система, навчальний процес, модульна технологія навчання, курсанти навчального закладу МВС України.

В статье рассматриваются вопросы особенностей структуры педагогической системы в милицейском учебном заведении. Автор доказывает, что главная особенность педагогической системы такого типа состоит в том, что активизации ее мобильности с целью усовершенствования, модернизации учебно-воспитательного процесса, его интенсификации, коррекции дидактических заданий возможна и наиболее эффективна на уровне ее внутренней системной организации.

Ключевые слова: педагогическая система, учебный процесс, модульная технология обучения, курсанты учебного заведения МВД Украины.

In the article the questions of features of structure of pedagogical system in militia educational institution are considered. The author proves that the main feature of pedagogical system of this kind consists that activization of its mobility for the purpose of improvement, modernization of teaching and educational process, its intensification, correction of didactic tasks is possible and most effective at the level of its internal system organization.

Keywords: pedagogical system, educational process, modular technology of training, cadets of the Ministry of Internal Affairs educational institution of Ukraine.

Системи, в яких представлені основні аспекти життєдіяльності людського суспільства, сходні за своєю суттю, що обумовлено цінностями, покладеними в їх основу. Але при цьому, що закономірно, є й відмінності. Головна з них полягає в тому, що кожна з них розвивається в своєму темпі і ритмі, обумовленому її цілями і завданнями.

Суть проблеми полягає в тому, що нерідко, як доводить практика роботи, функціонування всієї системи і її структурних компонентів в цілому збалансовано по рівнях організації, а між рівнями спостерігається дисонанс, що ускладнює процес реалізації дидактичних завдань навчального процесу.

Означена проблема має **зв'язок з важливими завданнями науково-теоретичного і практичного характеру**, обумовленими приєднанням України до Болонського процесу і, як наслідок, необхідністю розвитку та удосконалення моделі організації навчального процесу в навчальному закладі МВС України на засадах кредитно-модульної системи.

Спираючись на результати **аналізу останніх досліджень і публікацій** в контексті визначеної проблеми, можна стверджувати, що педагогічна система, як і будь яка система взагалі має певні рівні своєї організації [9, 10], зокрема такі:

- перший: *педагогічна система - держава;*
- другий: *педагогічна система – громадянське суспільство;*
- третій: *внутрішня системна організація.*

Кожне дидактичне завдання педагогічної системи у процесі свого вирішення проходить всі три рівні організації, і на кожному з них вирішується свій специфічний аспект цього завдання. Тобто, є очевидною наявність логічно обумовленого взаємозв'язку, що не потребує особливого доведення. Але, кожен з цих рівнів має свій режим і динаміку функціонування педагогічної системи. Найбільш мобільним представляється третій рівень організації.

Основними компонентами першого рівня є, в першу чергу, державні стандарти вищої освіти, освітньо-професійні програми, освітньо-кваліфікаційні характеристики, навчальні плани, програми, що є обов'язковим нормативним атрибутом функціонування педагогічної системи на цьому рівні управління [5, 8]. Зазначені компоненти працюють і взаємодіють у процесі управління педагогічною системою, її регулювання, забезпечення і контролю. У цьому випадку педагогічна система виступає в ролі підсистеми по відношенню до держави і тому є очевидним, що мета, завдання, характер і напрями її діяльності ініційовані ззовні і знаходяться під контролем системи більш високого порядку.

Другий рівень організації педагогічної системи побудовано на засадах партнерства і співробітництва з громадянським суспільством на взаємовигідних умовах. До основних форм організації взаємодії можна віднести спільні заходи виховного характеру, спрямовані на формування у навчального контингенту необхідних суспільству якостей, наприклад, толерантного ставлення працівників правоохоронних органів до населення. Це актуально у зв'язку із змінами методів оцінки ефективності роботи міліції українським суспільством. Адже, незважаючи на невисокі показники довіри, міліція входить у трійку інститутів влади, яким пересічні громадяни України довіряють найбільше, першість тримають церква та Збройні сили. За результатами анкетування 15 тисяч громадян з усіх регіонів України, проведеного фахівцями Харківського інституту соціальних досліджень, у 2012 році про готовність допомагати правоохоронцям у боротьбі зі злочинністю заявили 28% анкетованих; близько 35% співпрацюватимуть за умови безпеки для них та близьких [2]. Крім того, поширеною формою організації взаємодії є шефська робота, яка спрямована, головним чином, на підтримку та забезпечення процесів життєдіяльності системи у необхідних і вигідних для обох учасників напрямках. Наприклад, правова освіта населення, яка проводиться суб'єктами та об'єктами педагогічної системи на громадських засадах. Для громадянського суспільства це корисно, оскільки сприяє підвищенню правової культури населення, для навчального закладу тим, що майбутні правознавці проходять додаткову практику, результатом якої є зростання професійного рівня. Значну роль у формуванні професійного світогляду майбутніх фахівців відіграють різного роду ветеранські організації, особливо це актуально для майбутніх офіцерів. Є і багато інших форм взаємовигідного партнерства двох систем: громадянського суспільства і навчального закладу [1, 7].

Третій рівень – внутрішня системна організація - побудований і функціонує за рахунок власних ресурсів. Але особливістю його є те, що саме на цьому рівні відбуваються найбільш оперативні і мобільні процеси, пов'язані з реалізацією практичних завдань першого і взаємообумовлених проектів другого рівня організації [3].

До основних структурних компонентів педагогічної системи можна віднести такі:

- стандарти освіти;
- цілі професійної освіти;
- завдання;
- зміст освіти;
- організаційна структура;
- об'єкти;
- суб'єкти;
- предмет навчання;
- об'єкт навчання;
- інтелектуальний потенціал навчального контингенту;
- науково-педагогічний потенціал;
- результати функціонування системи;

Кожен із зазначених компонентів функціонує на всіх трьох рівнях організації педагогічної системи, але при цьому вони одночасно тяжіють кожний до свого рівня. Мається на увазі, що для кожного компонента є свій рівень, на якому він реалізується найбільш повно. Таким чином, всі компоненти можуть бути розподілені на три групи, в

залежності від того, на якому з них вони найбільш повно реалізуються. При цьому, слід мати на увазі, що практично всі компоненти працюють в маргінальному режимі – як на всіх рівнях, так і на міжрівневих позиціях. Справа лише в тому, на якому рівні і на якому компоненті можна поставити необхідний акцент. Так, наприклад, рівень реалізації державних стандартів не викликає сумнівів – перший і самий вищий, але він задіяний у процесах на всіх рівнях, де він, зберігаючи стратегічну мету, сприяє реалізації супутніх цілей. Так само й інший компонент, наприклад, науково-педагогічний потенціал системи [12, 15]. Зрозуміло, що це є предметом турботи навчального закладу, але і він задіяний на інших рівнях організації системи. Зокрема, на першому, оскільки педагог готується за існуючими державними стандартами, які мають розвиватися з випередженням загального культурного розвитку всього суспільства. У протилежному випадку суспільство буде працювати завжди з відставанням, на минулі завдання і цілі.

Іншим форматом поділу компонентів на групи є їхня потенційна спроможність якнайповніше сприяти реалізації дидактичних завдань, у даному випадку – дидактичних завдань підготовки спеціалістів у вищому військовому навчальному закладі [16]. Дослідження, проведені у цьому напрямі та практичний досвід організації життєдіяльності педагогічної системи дозволяють зробити висновок, що такими компонентами є:

- науково-педагогічний потенціал;
- інтелектуальний потенціал навчального контингенту;
- організаційна структура;
- зміст освіти;
- цілі;
- завдання.

Мова йде про те, як на рівні навчального закладу, без змін основних параметрів першого рівня організації педагогічної системи за допомогою певної групи структурних компонентів можна ефективно вирішувати дидактичні завдання. Пояснюються це тим, що зміни в суспільстві відбуваються значно динамічніше, ніж на першому рівні і доводиться вирішувати дидактичні завдання, які ще не мають необхідної нормативної підтримки. Прикладом може слугувати перехід до кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищому навчальному закладі [4, 6, 13, 14]. І подібних завдань може бути ще в перспективі чимало. Для цього й треба розумітися на цій проблемі, знати свої ресурси, їх можливості.

На сьогодні **невирішеною частиною загальної проблеми** представляється недостатньо розроблений механізм трансформації результатів функціонування педагогічної системи з третього рівня на другий і перший. Це важливо через те, що й досі відсутні загальні дидактичні засади адаптації системи навчання у вищій міліцейській школі до європейських стандартів, що набуло гостроти й актуальності після підписання Україною Болонської декларації.

Основними цілями цієї статті є: визначення рівнів функціонування педагогічної системи; визначення основних структурних компонентів системи на кожному рівні її організації; виявлення групи структурних компонентів та обґрунтування їх потенційної спроможності найбільш повно реалізувати дидактичні завдання, обумовлені переходом до кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу.

Найбільш актуальним для вищої міліцейської освіти на сьогодні представляється дидактичне завдання у контексті співіснування та співвідношення двох систем організації навчального процесу: класичної традиційної і кредитно-модульної. Суть дидактичного завдання у цьому контексті полягає в тому, щоб створити таку навчальну модель, орієнтовану на світові та європейські параметри, яка б не тільки зберегла кращі риси традиційної системи, а й дозволила б розвивати їх далі вже в умовах кредитно-модульної системи. Водночас потрібно враховувати те, що нова система за своїми основними параметрами буде вступати в конфлікт з традиційною: остання побудована з урахуванням

особливостей статутно організованої життєдіяльності навчального контингенту, а модульна технологія навчання потребує більшої свободи і демократичності.

Організаційна структура педагогічної системи, точніше - педагогічного процесу, є основним компонентом у вирішенні цього дидактичного завдання. Цей компонент складається з двох частин: базової і варіативної. Базова частина представляє собою регламентовану статутно діяльність, яка є обов'язковою і не може змінюватися у довільному режимі. Зміст, характер і спрямованість варіативної частини базується на засадах внутрішньої організації навчального закладу. Саме в цій частині структурного компоненту і закладена можливість реалізації позитивного потенціалу кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У Національній академії внутрішніх справ на основі керівних документів Міністерства світи і науки, молоді та спорту України та Міністерства внутрішніх справ України щодо запровадження модульної технології навчання було розроблено відповідне «Положення про організацію навчального процесу в Національній академії внутрішніх справ», яке значною мірою полегшило процес переходу на нові організаційні засади навчання курсантів [11].

У результаті впровадження зазначеного положення довелося вийти на оригінальну модель організації навчального процесу з основними параметрами кредитно-модульної системи. Визначилися основні організаційні та методичні позиції, за якими відбулися зміни в організації навчальної діяльності курсантів навчального закладу МВС України, що відповідно позначилося на цілях та завданнях навчання. Нерадикально, але в деяких моментах суттєво. В першу чергу там, де було внесено корективи до технології відпрацювання навчального матеріалу за новою схемою, системи контролю, форм і методів організації самостійної роботи курсантів та індивідуальної роботи з викладачами.

Цілеспрямовано проводилася робота з такими структурними компонентами як науково-педагогічний потенціал та інтелектуальний потенціал навчального контингенту. Особливістю цього процесу було те, що стратегічна лінія у модернізації системи була і залишається орієнтованою не на спрощення базових алгоритмів навчання, а на підвищення результативності і якості освіти при збереженні основних параметрів кредитно-модульної системи. З науково-педагогічним персоналом запроваджено постійно діючий науково-методичний семінар, проведення відкритих занять на засадах кредитно-модульної системи в рамках роботи школи педагогічної майстерності. Вченою радою та ректоратом академії було запроваджено спеціальну систему підготовки викладачів до практичної навчальної діяльності в умовах модульної технології навчання. Навчально-методичним центром академії започатковано нову технологію розрахунку навчального навантаження викладачів з огляду на збільшення часу індивідуальної роботи викладача з курсантами.

Відносно покращення інтелектуального потенціалу навчального контингенту, то і цей компонент має позитивну перспективу реалізації. Робота проводиться в двох аспектах. Перший – це робота в аудиторіях та індивідуально з використанням діяльнісного підходу у навчанні, що дозволяє найбільш повно розкритися розумовим здібностям курсантів. Найбільш ефективним виявився метод проекту. Інший аспект – це підвищення вимог до абітурієнтів під час їх відбору, підготовки та прийому до навчального закладу. Робота з майбутніми курсантами починається за рік-два до вступу. Протягом цього часу формується образ майбутньої діяльності, відбувається адаптація абітурієнтів до умов, вимог і специфіки навчання в навчальному закладі МВС України.

Висновок. Педагогічна система розвивається одночасно разом з іншими соціальними системами. В процесі цього спільного розвитку, через різні темпи і динаміку змін основних параметрів систем, виникають потреби вносити корективи в розвиток і функціонування педагогічної системи. Так приєднання України до Болонського процесу поставило вищу міліцейську школу перед необхідністю удосконалення моделі організації навчального процесу. Результати науково-теоретичних дослідів і практика дають підстави говорити про те, що оперативне вирішення цього дидактичного завдання представляється можливим на

третьому рівні організації педагогічної системи за рахунок таких структурних компонентів, як науково-педагогічний потенціал, інтелектуальний потенціал навчального контингенту, зміст навчання, цілі і завдання, але передусім за допомогою організаційної структури самої педагогічної системи, яка значною мірою регулюється внутрішніми ресурсами управління і забезпечення.

Перспективним в плані наукового розвитку є й залишається робота над розвитком та удосконаленням моделі організації навчального процесу у вищому міліцейському навчальному закладі за кредитно-модульною системою. Особливість цього завдання полягає в тому, що результативність і ефективність його вирішення прямо залежить від того, як буде злагоджено функціонування педагогічної системи одночасно на всіх її трьох рівнях. Враховуючи ієрархічність рівневої організації системи можна припустити, що результати роботи структурних компонентів внутрішньої системної організації (третьій рівень) будуть покладені в основу функціонування всієї системи. Отже кінцевий результат на першому рівні організації педагогічної системи залежатиме від вихідного результату на третьому рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Военная дидактика: [уч. пос.] / под общ. ред. Н. Е. Соловцова и Н. Д. Никандрова. – М.: ВА РВСН им. Петра Великого, 2000. – 806 с.
2. Гулевич М. Рівень довіри українців до міліції зріс / Микола Гулевич // Моменти - додаток до газети МВС України „Ім. Закону”. – 2012. – № 11 (48) – С. 4
3. Гусев В. В. Управление качеством подготовки военного специалиста: опыт системного моделирования: [моногр.]. / Владимир Викторович Гусев. – Орел: ВИПС, 1997. – 238 с.
4. Зозуля І. В. Реформування освітянської діяльності МВС України: пошук шляхів щодо її удосконалення / І. В. Зозуля // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. – 2007. – Вип. 10. – С.97103.
5. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах/ Т. І. Левченко.– Вінниця: Нова Книга, 2002.– 512 с.
6. Лозинський О. Концептуальні засади кредитно-модульної системи організації навчального процесу та особливості формування навчальної програми підготовки фахівців / О. Лозинський // Аудиторія. – 2003. - № 37. – С. 7–9.
7. Мороз І. В. Кредитно-модульна система в організації навчального процесу: довідник для студ. / І. В. Мороз; Мін-во освіти і науки України. – К. : Освіта України, 2005. – 90 с.
8. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: учеб. для студ. высш. учеб. зав.: в 2 кн. / Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения / Иван Павлович Подласый. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 576 с.
9. Образцов П. И. Дидактика высшей военной школы: [уч. пос.] / П. И. Образцов, В. М. Косухин. – Орел: Академия спецсвязи России, 2004. – 317 с.
10. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии : уч. пос. для студ. высш. и ср. уч. зав. / [С. А. Смирнов, И. Б. Котова, Е. Н. Шиянов и др.] ; под. ред. С. А. Смирнова. – [4-е изд. испр.] – М.: Изд. центр “Академия”, 2001. – 512 с.
11. Положення про організацію навчального процесу в Національній академії внутрішніх справ [Текст] / [уклад.: Шакун В.І., Орлов Ю.Ю., Лапко А.Г. та ін.]. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 140 с.
12. Пометун О. І. Активні й інтерактивні методи навчання: питання про диференціацію понять / Олена Іванівна Пометун // Шлях освіти. – 2004 – № 3. – С. 6–11.
13. Сікорський П. І. Модульно-рейтингова система навчання в ліцеях : навчально-методичний посібник / П. І. Сікорський. - Л. : Академічний експрес, 1997. – 96 с.
14. Сидоренко С. Болонський процес: інтеграція вищої освіти до європейського освітнього простору / С. Сидоренко // Педагогічна газета. – 2003. - № 11. – С. 8.
15. Сотниченко В. М., Гупан Н. М. Теоретичний аспект професійної готовності викладача як чинник оптимізації процесу навчання / В. М. Сотниченко, Н. М. Гупан // Вісник Луганського нац. пед. ун-ту ім.Т. Шевченка. – 2004. – лип. № 9(77). – С. 37–44
16. Ягупов В.В. Військова дидактика: [навч. пос.] / Василь Васильович Ягупов – К.: Вид.-поліграф. центр „Київський університет”, 2000. – 400 с.

Рецензент: к.пед.н., доц. Безносьок О.О.